

РЕДАКЦІЙНЕ

ЗАПРОШЕННЯ НА КАВУ

Життя – це не ті дні, що минули, а ті, що запам'яталися, вважав Габріель Гарсія Маркес. І з ним складно не погодитися. Але що робити, коли тривають дні, тижні, місяці, і нічого з того, що відбувається за вікном, не хочеться запам'ятовувати? Здається, що життя завергло, що в ньому більше не буде нічого захопливого, окрім безкі- нечних циклів болю та надії...

А давайте, дорогі читачі, зробимо собі кави. І в тиші між ковтками подумаймо про те, що насправді життя ніколи не завмирає – воно міняє форму й інколи втілюється в досить прості речі. Як ось ця чашка, символ збереження себе в буремному світі. Десь поза кадром уламки буденності – вибухи, тривожні валізки, очікування смс від рідних. Але чашка – ціла, а ми – живі. Запам'ятаємо цю хвилину, збережемо її у своїй пам'яті як скарб.

Це все, що станом на зараз ми можемо запропонувати: усвідомлення буття через зовсім маленькі скарби, невеличкі паузи посеред буремних буднів. Звісно, цього замало, але все ж повертає до суті. Щоразу до тих самих чеснот – витривалості, гідності, відповідальності, дотепності. До «своїх» людей. Бо, зрештою, газета – це не про новини, а про довіру та можливість бути разом, навіть якщо порізно.

Для того й існує газета «Схід NOW», створена переселенцями зі Сходу для переселенців зі Сходу завдяки підтримці МЗС Німеччини, Посольства ФРН в Україні та німецьких платників податків. Тож запрошуємо до діалогу та чекаємо ваших листів на редакційну пошту eastnowred@gmail.com або через сайт shidnow.com.ua.

Разом ми зможемо більше!

Фото: Сергій ГОРБАТЕНКО

ЦІКАВЕ

ВЕТЕРАНСЬКИЙ БІЗНЕС – ЦЕ РЕАЛЬНІСТЬ

До війська Євген став добровольцем ще 2014 року. Спочатку пройшов через батальйони «Донбас», «Дніпро-1», «Київ-2», а з кінця 2015 року продовжив службу вже в ЗСУ. Нині офіцер займається навчанням військових у спеціалізованому центрі. Дружина Євгена, яка працює в Українському інституті національної пам'яті, через контакти з Українським ветеранським фондом дізналася про грантові програми для ветеранів. Коли подружжя вирішило спробувати свої сили у підприємстві, до них доєднався Олексій, чоловік сестри Євгена, теж військовий.

ВІД НАПИСАННЯ ГРАНТУ ДО ВІДКРИТТЯ ВЛАСНОЇ СПРАВИ

Ідея започаткувати власну справу прийшла не одразу й визрівала поступово. Рішення не було спонтанним. Усе детально обговорювали, зважували свої сили та можливості, розуміючи, що отримати державний грант – непросто, доведеться докласти чимало зусиль для презентації ідеї та написання бізнес-плану.

До війська Євген працював на мариупольських заводах верстатником, потім служив – хотілося спробувати себе в іншій ролі. Наприклад, стати власником закладу харчування. Його

Фото з соцмереж кафе «Домаха»

Військові Євген та Олексій з Маріуполя відкрили у Гостомелі бургер-кафе «Домаха». Це не просто заклад харчування з «мариупольською» назвою, а справжній символ стійкості, адаптації та соціальної відповідальності ветеранів.

дружина, за фахом економіст, також підтримала цю ідею.

Розглядали різні варіанти швидкої їжі: піца, шаурма або що. Але зупинилися на бургерах. Логіка була проста, пояснює Євген. Піца є майже скрізь, в тому числі відкриваються мережеві заклади з при-

ємними для покупців цінами та акціями. Шаурму відкинули через давні особисті стереотипи щодо якості та місць продажу. А бургер, хоч і вважається фастфудом, готують у ресторанах, і він може мати свою унікальну «фішку». ▶

Закінчення на стор.5

НОВИННЕ

МІКРОГРАНТИ ВІД СЛОВАЧЧИНИ ДО 10 ТИСЯЧ ЄВРО

Словацьке агентство з міжнародного розвитку (SAIDC) у співпраці з Посольством Словацької Республіки в Україні оголошує конкурс малих грантів на місцевий розвиток.

Максимальна сума гранту складає до 10 тисяч євро на проект.

Подані проекти повинні стосуватися секторів, визначених Середньостроковою стратегією співробітництва в галузі розвитку Словаччини на 2025–2030 рр.:

- ♦ Якісна освіта.
- ♦ Міцне здоров'я.
- ♦ Належне управління та розбудова громадянського суспільства.
- ♦ Безпека харчових продуктів та сільське господарство.
- ♦ Інфраструктура та сталі використання природних ресурсів.
- ♦ Підтримка створення ринкового середовища.

Детальніше про вимоги конкурсу: surl.li/xsekag

Заявки приймаються до 16 червня 2025 року на електронну адресу emb.kiev@mzv.sk та в друкованому вигляді на адресу: Посольство Словацької Республіки в Києві, вул. Ярославів Вал, 34, 01901, Київ, Україна.

«РЕСТАРТ ДЛЯ ВПО»: МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

В межах програми «Єднання заради дії» IREX та ГО EasyBusiness запускають освітньо-грантовий проект «Рестарт для ВПО» з можливістю отримати грант у розмірі 10 000 доларів та менторську підтримку.

До участі у проекті запрошуються власники мікро-, малого та середнього бізнесу, заснованого ВПО або релокованого та наразі працюючого. ТОВ, ФОП або ПП має бути зареєстроване до 01.01.2024 в будь-якій з 18 цільових областей України.

Підприємство має бути засноване та очолюване ВПО після вимушеного переміщення. Або це може бути релоковане підприємство, засновник/очільник якого отримав довідку ВПО після переміщення бізнесу. Факт вимушеного внутрішнього переміщення має бути документально підтверджений

Переможці зможуть:

- ♦ розвинути свої бізнес-навички;
- ♦ навчитися формувати бізнес-стратегії та вивчати ринок;
- ♦ підвищити конкурентоспроможність бізнесу;
- ♦ прокачати експортний потенціал підприємства;
- ♦ отримати індивідуальну менторську підтримку від провідних бізнес-тренерів.

Під час реалізації проектів учасників супроводжуватимуть експерти EasyBusiness.

Заявки приймаються до 23:59 15 червня 2025 року за електронною адресою tender-ua@irex.org

Деталі за посиланням: surl.li/volexz.

ІСТОРИЧНЕ

«В БІДНОСТІ ПРОЦВІТАЄ КОМУНІЗМ»

Комплекс проблем, що насунулися на уряди Європи після закінчення Другої світової війни, міг будь-кого увігнати в депресію. Після шести років бойових дій міста лежали в руїнах, транспортні шляхи були щент знищені, промисловість – або зруйнована, або ледь жевріла. Мільйони людей стали бездомними або втратили джерела доходу. Посуха 1945-46 років і суворозима 1947-го знищили більшу частину врожаїв пшениці, загостривши продовольчу кризу. На багатьох територіях панували голод і гіперінфляція. Більшості європейців довелося обмежуватись хлібним пайком у 250 грамів.

«Ми стоїмо перед загрозою тотальної економічної та фінансової катастрофи», – заявив міністр економіки Франції Андре Філіп у квітні 1947 року. В таких песимістичних публічних оцінках він був не єдиний.

Тож Європа з ентузіазмом зустріла пропозицію Маршалла. Вже через місяць від дня історичної промови, у Парижі відбулася перша зустріч, на якій обговорювалися інтереси окремих європейських країн. Рамкові засади допомоги (Акт про економічне відновлення) почали діяти вже через рік, після схвалення у американському конгресі й підпису президента Трумена 3 квітня 1948 року.

США пропонували допомогу всім європейським країнам, включно з Радянським Союзом. Проте Кремль швидко побачив у цій ініціативі загрозу своїй гегемонії в Східній Європі. Москва вдалася до жорсткого тиску на уряди Чехословаччини, Польщі, Угорщини та інших країн, змушуючи їх відмовитися від участі у програмі європейського відновлення.

Особливо показовим був випадок із Чехословаччиною, яка попередньо пристала було на пропозицію уряду США: її міністра закордонних справ Яна Масарика викликали до Москви, де чітко дали зрозуміти – цей крок буде розцінений як ворожий акт проти СРСР. Незабаром після повернення додому Масарик загинув при дивних обставинах. Польщі, яка теж погодилася на американську допомогу, було запропоновано альтернативу – вигідну торговельну угоду, грант на суму, еквівалентну 450 мільйонам доларів, а також постачання обладнання й зерна (в СРСР, нагадаємо, теж панував голод).

Жорстка реакція Москви дала президенту Трумену додатковий козир при голосуванні в Конгресі. Економічний та політичний аргументи об'єдналися тезою «В бідності процвітає комунізм», що й забезпечило плану Маршалла двопартійну підтримку.

А відкриті заяви Кремля про намір протидіяти «маршалізації» Європи заклали підвалини для поділу континенту на два ворожі блоки, що визначав європейську політику на наступні десятиліття.

5 червня 1947 року державний секретар США й один з найбільш славних генералів Другої світової Джордж Маршалл виступив перед студентами Гарварду з історичною промовою, що започаткувала програму післявоєнної допомоги Європі – European Recovery Program, відому нині під назвою план Маршалла. Ця амбітна програма, яка діяла з 1948 по 1952 роки, стала визначною для відновлення зруйнованого континенту. Вона не тільки забезпечила кошти на відбудову інфраструктури, а й задала вектор інтеграції, що врешті-решт привів до створення Європейського Союзу.

Джордж Маршалл відстоює свій план перед комітетом у Конгресі

ПЛАН МАРШАЛЛА

Чому уроки післявоєнної відбудови Європи важливі для України

Партія американського промислового обладнання, яка прибула до Європи в рамках Плану Маршалла, 1949 рік

ЧИ ВІДНОВЛЮВАТИ НІМЕЧЧИНУ?

Серед переможців, які поділили Німеччину на зони окупації, не було єдності: багато хто побоювався, що швидке відновлення німецької економіки може знову привести до посилення реваншистських настроїв. Але без індустріальної потуги Німеччини, яка довгий час була головним економічним двигуном континенту, в інших країн було мало шансів на відновлення. Руїни Руру – серця німецької важкої промисловості – символізували економічний параліч всієї Європи.

Вирішальне слово сказав спецпредставник США у справі відновлення Європи, колишній президент США Герберт Гувер: «Продуктивність Європи не може бути відновлена без відновлення Німеччини як частини цієї продуктивності».

Цікаво, що саме Гувера – переконаного республіканця й людини, яка міцно асоціювалась із Великою депресією – обрав президент-демократ Гаррі Трумен для оцінки гуманітарної та економічної ситуації у повоєнній Європі. Звіт Гувера став одним із інтелектуальних підґрунть для формування плану Маршалла – включно з делікатним переосмисленням ролі Німеччини в європейському відновленні.

ЯК ПЛАН МАРШАЛЛА ЗАПУСТИВ ЕКОНОМІКУ ЦІЛОГО КОНТИНЕНТУ

План Маршалла охопив переважно Західну Європу – 18 держав, включно з Італією,

Францією, Західною Німеччиною, Скандинавією, країнами Бенілюкса, а також Туреччиною та Грецією. Нею не скористалися Іспанія (через авторитарний режим Франко) і португальська диктатура Салазара, що, очевидно, стало однією з причин повільнішого післявоєнного розвитку цих країн.

Доставка вантажів із США в Європу

Упродовж 1948-1952 років США надали європейським країнам 13,3 млрд доларів (еквівалент понад 150 млрд у сучасних цінах). Близько 90% цієї допомоги становили саме гранти, а не кредити, тож державний борг майже не зростав. 73% допомоги припали на п'ять держав – Велику Британію (23%), Францію (20%), Італію (10%), ФРН (Західну Німеччину, 10%), Нідерланди (10%).

Значна частина американської допомоги – машини, техніка, зерно, обладнання – оформлювалась як «зворотні платежі у національній валюті». Тобто імпортовані з США товари продавалися за марки, фунти, ліри тощо, що їх країни накопичували у спеціальних фондах з подальшим використанням для капітальних інвестицій в електростанції, мости, залізничні вузли, житло. Ця схема давала змогу вирішити одразу кілька викликів – нестачу продовольства, дефіцит доларів для міжнародних розрахунків, стабілізацію грошового обігу усередині країн, а у випадку Німеччини – ще й сформувати стійкий кредитний механізм.

План Маршалла покривав лише 2-4% ВВП країн-отримувачів щороку, а решту вони створювали самі через структурні реформи, власні накопичення, мобілізацію праці. За неповні чотири роки дії плану, ВВП західноєвропейських країн зріс на 33,5%, промисловість та торгівля – на 40%, аграрне виробництво – на 11%. 1951 року загальне виробництво у Західній Європі перевищило довоєнний рівень на 35%, що

давало підстави говорити про економічне диво.

Звісно, економіка США також виграла – через розширення експорту до Європи, підтримку зайнятості в американській промисловості й стримування радянської експансії. План Маршалла коштував США близько 5% річного ВВП – це була менша сума, ніж видатки на утримання армії під час війни, та вважалась ефективною інвестицією в глобальну стабільність.

Завдяки плану Маршала США змогли плавно перейти від воєнної економіки до мирної, не втративши виробничий імпульс. Виникли нові ринки збуту для американських компаній – особливо в машинобудуванні, хімії, енергетиці. Це зміцнило позиції долара як міжнародної валюти.

План Маршалла був не просто фінансовим вливанням, а продуманою програмою стало розв'язку з умовами, реформами, регіональною координацією. Саме ця інституційна складова дозволила йому бути успішним. Після свого закінчення він отримав певне продовження: 1961 року Адміністрацію економічного співробітництва, яка курувала початковий план допомоги Європі, реорганізували в окремих державний інститут – Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), яка координувала американську економічну і гуманітарну допомогу в всьому світі. 2025 року новий президент США Дональд Трамп призупинив діяльність цієї інституції.

УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У промові 5 червня 1947 року Джордж Маршалл, який згодом отримав Нобелівську премію миру, не обіцяв чудес. Він лише запропонував можливість, за яку треба було боротися. Сьогодні ми знову стоїмо перед схожим викликом – тільки тепер в Україні.

Як поєднувати зовнішню допомогу з внутрішніми реформами? Як координувати донорські програми між урядами? Як запускати довгострокові інвестиційні проекти у критичну інфраструктуру? Як враховувати людський капітал, а не лише бетон і метал? Відповіді на ці питання варто шукати й аналізувати у звірцех втіленому плані 1948-1952 років. **СН**

Олег ЖОВТАНЕЦЬКИЙ

АКТУАЛЬНЕ

До повномасштабного вторгнення країна-агресор не надто переймалася тим, чи мають люди, що опинились на окупованих нею територіях, російські паспорти. Натомість вдовольнялася папірцями «днр» чи «лнр», невизнаних ніде, крім РФ. Російську паспортину примушували отримувати хіба працюючим у бюджетній сфері, і навіть там, за даними з джерел «Схід NOW», 20-25% людей саботували процес. Все змінилося після внесення окупованих територій до російської конституції. Керівництво РФ явно не розраховувало на шалений опір, який зустрічала російська армія в Україні. І він спонукав Кремль кардинально вирішити «українське питання» – розпочати примусову паспортизацію з вимогою відмови від українського паспорту.

Фото: Сергій ГОРБАТЕНКО

ГРОМАДЯНСТВО ПІД ПРИМУСОМ

Росія змушує окупованих українців відмовлятися від своєї країни

СПОЧАТКУ ТІЛЬКИ ДЛЯ ОХОЧИХ

З травня 2022 року окупаційна влада на захоплених нею територіях розпочала видачу російських паспортів.

Спочатку охочих було небагато. Люди не розуміли, як довго може тривати окупація, сподівалися на швидке звільнення й чинили тихий опір російській паспортизації. Тому на окупованих у 2022 році територіях стали з'являтися повідомлення про примусово-колективне отримання російських паспортів. Коли люди не хотіли йти до паспортних відділів, за них у примусовому порядку все вирішував роботодавець на робочому місці.

В Маріуполі Наталя Т., вихователька у дитячому садочку, розповідає, що їх примусили отримувати російські паспорти колективно – на роботі. Вранці обумовленого дня працівниця паспортного відділу прийшла в дитсадок, збрала у всіх працівників необхідні документи, а через місяць принесла вже готові паспорти (зараз термін очікування готового документа складає тиждень).

Поступово окупаційна влада стала посилювати тиск на українців в окупації, для того щоб пришвидшити паспортизацію. Батькам школярів повідомили, що якщо вони не отримують російські паспорти, їхнім дітям не видаватимуть атестати. Дорослим почали відмовляти у працевлаштуванні.

Мешканка окупованого Мелітополя Валентина пішла працювати в окупаційну адміністрацію. Каже, без російського паспорту її б не прийняли. А робота жінці була дуже потрібна.

Володимир із Маріуполя раніше розповідав, що без російського паспорту міг влаштуватися лише на неофіційну роботу на будівництві, без оформлення.

Але двічі він був змушений шукати нове робоче місце, адже без офіційного влаштування роботодавці часто обманюють і не виплачують зарплату. Зараз Володимир вже отримав російський паспорт і знов влаштувався на будівництво, але тепер – офіційно. Працює більше ніж пів року на цій фірмі. І це перший його довготривалий робочий досвід після окупації міста.

Окрім доступу до роботи, без російського паспорту в окупації неможливо оформити медичну страховку, відповідно – звернутися до безоплатного лікаря. Неможливо отримати безоплатний інсулін. Пенсію вам нараховують мінімальну в 10 тисяч рублів і переглядати її розмір не будуть. Фактично росіяни зробили все, аби змусити українців на окупованих територіях звертатися по російське громадянство. Однак при отриманні російського паспорту РФ не вимагала відмовлятися від українського.

Все різко почало змінюватися цього року.

ТЕРПЕЦЬ ОКУПАНТІВ УРВАВСЯ

З 1 січня ватажок «днр» Денис Пушилін скасував виплату пенсій тим, хто не отримав російський паспорт. Аналогічну постанову ухвалив і гауляйтер окупованої Луганщини Леонід Пасічник.

Жителів, які проживають на окупованій території України і не прийняли російське громадянство, окупаційна влада визнала «іноземними громадянами та особами без громадянства». Виняток зробили лише для жителів територій, окупованих після 1 вересня 2024 року. Їм загарбники надали додаткові три місяці для отримання російського паспорту.

Далі – більше. При подачі заяви на отримання російського громадянства, окрім обов'яз-

кової присяги на вірність народу-окупанту, людей стали примушувати писати заяви про відмову від громадянства України. Обов'язково.

Окремі повідомлення про такі факти з'являлися й раніше, ще влітку 2023 року. Але наразі ця вимога носить масовий характер.

Медіа на окупованих територіях Донеччини почали поширювати рекомендації російського міністерства внутрішніх справ для українців, як їм правильно вийти із громадянства України. Але ці рекомендації фактично дезінформують мешканців окупованих територій.

В Мінюсті України дали роз'яснення щодо норм Закону «Про громадянство України». Те, як його намагаються застосовувати в РФ, це – обман.

ХОЧЕШ ЗАЛИШАТИСЯ УКРАЇНЦЕМ – ГЕТЬ ІЗ ДОМУ

Для тих, хто не хоче брати російський паспорт і відмовлятися від українського громадянства, окупаційна влада видала новий наказ: до 10 вересня поточного року такі люди мають залишити окуповані території.

Наказ, який підписав російський диктатор, розмістився аж на 7-ми сторінках. В ньому передбачені санкції не тільки стосовно громадян України, а й громадян інших країн, які перебувають на території РФ. Згідно документу, українці, які не отримують російський паспорт, будуть перебувати у статусі іноземних громадян і осіб без громадянства. Тобто від людей вимагатимуть ставати на міграційний облік, отримувати дозвіл на тимчасове проживання та посвідку на проживання. В іншому випадку громадянам України дозволять перебувати на окупованих територіях не більше 90 днів протягом пів року.

Громадяни України, які не мають законних підстав, з точки зору російського законодавства, перебувати або проживати на території, яку РФ вважає своєю, мають добровільно виїхати за межі РФ до 10 вересня 2025 року.

Путін вже не вперше погрожує українцям на окупованих територіях депортацією. Тепер початок примусового виселення пересунули на вересень. Невідомо, чи ця погроза дійсно буде реалізована восени. Але сумнівів у підступності ворога – мало.

CN

Ганна САВЧЕНКО

«Мешканці окупованих територій мають право на подання заяви про небажання перебувати в громадянстві України в будь-якому територіальному підрозділі з питань міграції або через портал державних послуг Російської Федерації, при наданні заявником паспорта громадянина Російської Федерації та документа, що підтверджує наявність громадянства України» (тут і далі – рекомендації російського МВС).

ЯК НАСПРАВДІ: Згідно статті 18 Закону «Про громадянство України», заяви від громадян України про вихід із громадянства можуть приймати: або Державна міграційна служба України, або закордонні представництва України – консульства та посольства.

«Датою відмови від громадянства вважається той день, коли було подано заяву. З цього моменту громадянство України в людини вважається відсутнім».

ЯК НАСПРАВДІ: Згідно до статей 18, 19 Закону, рішення про зупинення дії громадянства ухвалює виключно Президент України за поданням спеціальної комісії при Президенті. І лише з моменту оприлюднення відповідного наказу. До того моменту громадянин України залишається громадянином України.

Російське МВС стверджує: громадянин РФ, який відмовився від громадянства України, зобов'язаний не використовувати паспорт України та інші документи із зазначенням відповідного громадянства. Якщо це правило порушиться – заява про відмову від громадянства вважається недейсною, і людину знову розглядають як українця. Повторно подати заяву можна лише за десять років.

ЯК НАСПРАВДІ: Якщо людина дійсно втратила громадянство України, то скористатися паспортом громадянина або закордонним паспортом України вона технічно не зможе. Якщо її документи дійсні, це означає, що громадянство теж дійсне.

В Мінюсті наголосили: інша країна не може ухвалювати рішення про припинення українського громадянства. Це прерогатива держави України.

ВАЖЛИВЕ

У рідному Маріуполі Євген Сосновський був одним із тих, хто завжди перебував на піку важливих подій, будь то боротьба з металургійною корпорацією за чисте повітря чи демонстрація спротиву повзучій російській навалі. Дивом виживши в маріупольському пеклі в перші місяці повномасштабного вторгнення і діставшись Києва, він продовжує свій спротив, який зараз стосується несправедливості у ставленні до земляків. Іноді доволі успішно. Між тим, Євген каже: «Я нічого особливого не зробив. Просто виклав свої думки у себе на сторінці».

«ЮРИК» – ЦЕ НЕ ПРО МАРІУПОЛЬ

У серпні 2023 року в ефірі телеканалу СТБ вийшов художній фільм «Юрик», в якому автори викладали свою версію подій в заблокованому Маріуполі. На жаль, фільм мав багато невідповідностей, які жакливо спотворювали історичну правду. Більшість глядачів про цю правду мали доволі схематичне уявлення, бо, на своє щастя, не були в середині реального, а не уявного фільму жахів, «зйомку» в якому організували для маріупольців росіяни. Тому, дивлячись на екрані художню реконструкцію тих подій, вони сумували та витирали сльози. Зовсім іншу реакцію «Юрик» викликав у маріупольців – вони були ображені, розчавлені, шоковані. Чому? Бо стрічка нівелювала факти про масштаб російських злочинів та жертв серед мирного населення, про ситуацію з евакуацією людей і про участь в ній (а скоріше, неучасть) організації ОБСЄ.

Мешканці Маріуполя ділились один із одним обуренням, але не знали, як завадити розповсюдженню фільму, який глядачі сприймали майже як документалку. Хвилю емоцій випустив назвний допис Євгена Сосновського, який на своїй фейсбук-сторінці поділився враженнями від стрічки, зазначивши, що фільми про російську агресію мусять бути набагато чеснішими: «Бо з перших кадрів цього фільму усі маріупольці, які пройшли через те пекло, побачать неправду.... Реальність була у багато разів жахливіша...».

Цей допис коментарями та поширеннями підтримали тисячі людей. Тему підхопили медіа, на відповідні звернення змушені були реагувати РНБО та Міністерство культури й інформаційної політики України. Врешті решт, телеканал СТБ подякував жителям Маріуполя, захисникам міста та всім українцям за те, що звернули увагу «на невідповідність частини сцен в художньому фільмі «Юрик» історичній правді», приніс вибачення та пообіцяв вилучити з показу поточну версію.

Але до того Євгену довелося прийняти на себе весь негатив, що трансливали люди в соцмережах.

– Траплялося, що мені писали: «Ви ж чекали руський мир, це ваша провина». Одного разу так зачепили, що у відповідь я просто виклав своє фото з двома нашими бійцями та підписом: «Хто знає, той знає, що у мене з рукою». Це про події 11 квітня 2014 року, коли ми нашою проукраїнською колоною йшли

НЕБАЙДУЖІСТЬ

Звичайний переселенець через пости в соцмережі допомагає зрушити важливі питання

від драмтеатру до пам'ятника Шевченку. Я, як завжди, фотографував, знімав відео планшетом. Під'їхали дві автівки, накинута на нас з битами, першим ударом навпіл розбили мій планшет, другим ударом, теж навпіл, перебили руку. Рік знадобився, щоб вона зрослася. А коли вийшов із лікарні, відомий маріупольський волонтер Дмитро Чичера покликав мене поїхати на позиції до хлопців, щоб привітати їх з Великоднем. Ось тоді й була зроблена ця фотографія.

Перш ніж взятися за роботу над помилками, творці «Юрика» зустрілися з групою маріупольців, серед яких був і Євген Сосновський. Зійшлися на тому, що неточності будуть виправлені, а зі стрічки вилучать всі згадки про Маріуполь, тож вона позиціонуватиметься як художня вигадка «за мотивами».

КЕЙС «4 БЕРЕЗНЯ» Й ІНШІ ЧУТЛИВІ ПИТАННЯ

Наступним значним успіхом маріупольців, досягнутим завдяки хвилі, здійсненій дописом Євгена Сосновського, стало виправлення дати окупації Маріуполя з 4 березня на 21 травня 2022 року в Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих РФ. Ми докладно писали про цей кейс минулого числа «Схід NOW».

Блискуча перемога, якою Євген мав би пишатись. Але його радість вже минула, й він чесно констатує, що обговорення в соцмережах не вирішує всіх важливих проблем. Бо є чутливі питання, на які, здається, для медіа накладено табу. Це стосується позбавлення більшості ВПО двох тисяч гривень допомоги, невідповідності реальному становищу радісних заяв про

успіхи програми «Відновлення», а також невідповідності президентом Закону №11161, вже п'ять місяців як прийнятого Верховною Радою – за ним переселенці з окупованих територій мають отримати компенсації за залишене нерухоме майно.

В розмові Сосновський каже, що підіймаючи тему, він ніколи не впевнений, що вона зрушить на раз-два.

– Головне, щоб те, що ти написав, збіглося з поглядом багатьох людей. І коли вони підхоплюють твою думку, тоді й народжується, як кажуть, хвиля – йде розголос, інформація розповсюджується. І ця хвиля дає можливість донести нашу вже спільну думку до тих людей, які можуть посприяти виправленню ситуації.

ТЕАТР – СВІТЛО В КІНЦІ ТУНЕЛЮ

Що надихає його знов і знов піднімати болісні для соціуму проблеми? Де він знаходить душевні сили? Євген відповів, що важливу роль, навіть цього не знаючи, зіграв маріупольський режисер Анатолій Левченко.

– У мене якийсь час був такий важкий психологічний стан, що взагалі нічого не хотілось. А у серпні 2024 року, дякуючи Анатолію, я долучився до його театру «Terra Incognita», і це мені дуже допомогло...

Театральним мистецтвом Євген цікавився ще з дитинства. Школярем ходив до дитячої студії, дорослим грав у народному театрі Будинку культури «Азовсталі». Акторська діяльність відновилася 2017 року участю в постановках молодіжного колективу «Театроманія», а продовжилася в більш дорослому за складом «Драмкомі», чия історія, на жаль, закінчилася сумно, бо

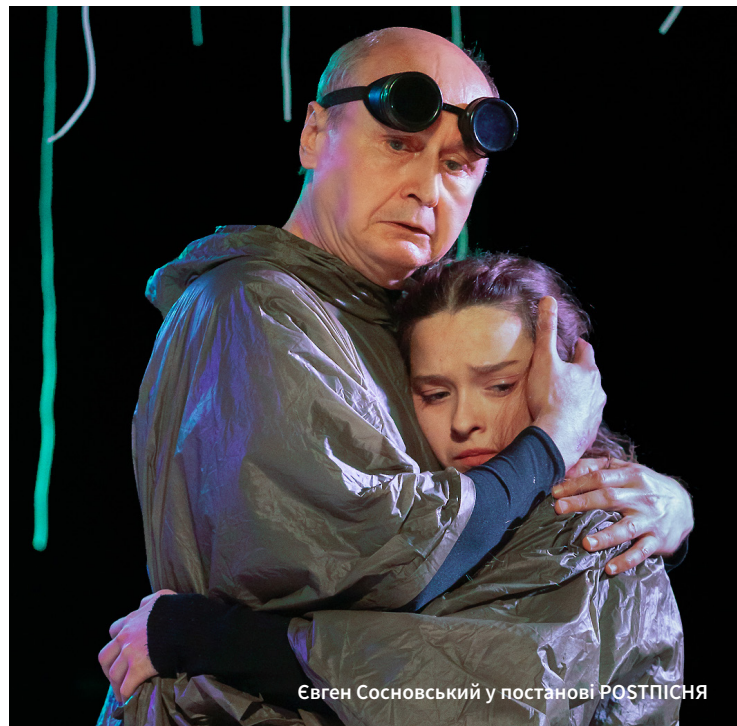
більшість колективу залишилася в окупації...

Коли у травні 2022 року Євген Сосновський з близькими опинився в Києві, майже одразу отримав пропозицію від керівника маріупольського театру «Conception» Олексія Гнатюка приєднатися до колективу.

– Актори цього театру на чолі з режисером виїхали з Маріуполя – хтось на авто, хтось пішки, хтось, діставшись Європи, повернувся в Україну, щоб грати у нових постановках. Ми зайняли створенням документальної вистави про події в Маріуполі на-

Зустріч із режисером Анатолієм Левченком, який після 10-ти місяців у донецьких в'язницях вирвався з окупації і почав відроджувати в Києві роботу театру «Terra Incognita», сталася у серпні 2024 року, коли Євген побував на відновленому спектаклі «Світло в кінці тунелю», прем'єра якого мала відбутися в Маріуполі 25 лютого 2022 року.

– Мені дуже сподобалося, і після вистави я підійшов до Анатолія: «Може, в якомусь епізоді буде потрібен дід типу мене, завжди буду радий приєднатися». А незабаром він надіслав

Євген Сосновський у постановці ПОСТПІСНЯ

весні 2022 року «Обличчя кольору війни». Вже у липні відбулася прем'єра в Театрі на Подолі, потім ще кілька показів в Києві та на виїзді – у Вінниці, Дніпрі, Черкасах. І я вважав, що займаємося тим, що треба – постійно нагадуємо про Маріуполь, бо про нього поступово почали забувати.

мені текст п'єси «Слава героям», яку я добре знаю, бачив постановку в маріупольському драмтеатрі. Братися за роль було трохи страшно – мені, непрофесійному акторові-актору, належало грати поруч із заслуженим артистом України Анатолієм Шевченком. Але, звичайно, я

ВАЖЛИВЕ

погодився, а потім ще й увійшов до акторського складу вистави POSTПІСНЯ, яку ми нещодавно представили в Києві і Луцьку. Наразі йде активна робота одразу над кількома виставами. Сподіваюся, все у нас вийде.

ТАКІ КРАСИВІ ЛЮДИ

А між тим, переважно Євгена Сосновського знають як фотографа. Ось і наша газета періодично використовує його світліни на своїх шпальтах. Хоча він ніколи фахово не навчався (після закінчення металургійного вишу працював в проектному інституті, потім – в сфері інформаційних технологій) і активно знімати почав лише 2014 року.

Сосновський фіксував події, які відбувалися в місті, а ще – спростовував упереджені репортажі деяких центральних телеканалів, які вперто показували Маріуполь як середу існування обмежених розумом роботів, які чекають на руський мир і найбільше прагнуть більшість та пива. Ця спотворена презентація рідного міста дуже обурювала Євгена. Він, завідник патріотичних заходів, бачив своїх земляків зовсім іншими – освіченими, активними,

цілеспрямованими, з ясними очима та одухотвореними натхненними обличчями. Тож почав робити і викладати в фейсбук світліни мариупольців, які потім склалися у фотопроект під назвою «Такі Красиві Люди».

Синьо-жовтий Маріуполь, Маріуполь у вишиванках перебивав післясмак прогіркої телевізійної «іжі», і люди з інших регіонів писали Сосновському, що він відкрив їм очі.

– Одна жінка з містечка на заході України відверто зізналася: «Я була зовсім іншої думки про Маріуполь, не думала, що у вас таке є». Мабуть, побачила Парад вишиванок, чи День визволення, коли тисячі мешканців вітали наших «азовців», які йшли містом парадним строєм.

Потім з'явилися серії «Таке Красиве Місто» і «Таке Красиве Море». Для багатьох мариупольців історія рідного міста, пам'ять про події останніх років в значній мірі пов'язана саме з фотографіями Євгена.

Коли Маріуполь перетворився на полігон смерті, Сосновський і тоді знімав, документуючи воєнні злочини окупантів. Коли його самого зі змученою родиною й пораненими дітьми кадри вів виганяли з власної

квартири, він встиг на порозі схопити сумку з фотоапаратом та жорсткими дисками з архівом. І перше, що зробив, діставшись Запоріжжя – виклав в мережу «Мариупольський щоденник» восьмирічного Єгора, сина своєї племінниці. Вже наступного дня ці світліни розлетілися по всьому світу.

Чи робить Сосновський фото, мешкаючи у величому і надзвичайно красивому Києві?

– Ні, знімаю дуже мало. В Маріуполі мені це було цікаво, а зараз чомусь не фотографується.

– Як підтримує свій психологічний стан? Бачу, ходите на творчі зустрічі, спілкуєтесь з митцями, – звертаюсь до нього.

– Я не часто це роблю. Ходжу іноді, і й туди, де мені дійсно цікаво. Наприклад, нещодавно була зустріч в київській книгарні «Сенс» з літераторами Юрієм Андруховичем, Олександром Ірванцем та Іваном Малковичем. Андрухович та Ірванець неодноразово приїздили до нашого міста, в мене збереглися фотографії, які нагадують про ті події... Хтось каже, що краще забути про минуле, але я не можу. Все мене час від часу повертає до Маріуполя.

Останнім часом пан Євген не дуже прагне спілкування. Багато часу приділяє читанню: сучасна українська проза, твори «шестидесятників», Микола Хвильовий, книжки про Другу світову. Бо стільки паралелей того, що відбувалося тоді, з тим, що відбувається зараз.

– Чи є надія, що Україна вистоїть у цій війні? Надія є завжди! Вона була навіть в Маріуполі. Спочатку на те, що все це за кілька днів закінчиться, далі – що вціліє будинок, потім – що взагалі залишимося живими. Остання виправдалася – залишилися живими. На жаль, не всі... І все ж треба вірити у краще. **CN**

Світлана КУЗМІНСЬКА

ЦІКАВЕ

Закінчення. Початок на стор. 1

◀ – Це страва, яка дозволяє працювати з якісними продуктами та пропонувати клієнту щось більше, ніж просто швидкий перекус, – пояснює ветеран.

Шлях від ідеї до її реалізації виявився складним, особливо в частині звітності за грантом. Написання бізнес-плану та його захист вимагали концентрації, але справжнім випробуванням стала звітність. Довелося прописувати понад сотню позицій – від дрібних столових приборів до професійного кухонного обладнання – у програмі, яка робила процес виснажливим. Але попри труднощі вдалося пройти всі етапи. Проект захистили, грант був отриманий двома траншами: перший – на ремонт та поточні витрати, другий – на основне обладнання.

Паралельно шукали приміщення в Гостомелі. За умовами гранту, всі витрати мали проводитися офіційно, що ускладнювало пошук ремонтників та постачальників, готових працювати «по-білому». Але все вдалося, і навіть місце розташування виявилось вдалим – у жвавому житловому комплексі з розвинутою інфраструктурою.

Необхідний для запуску «мінімальний» ремонт, що включав адаптацію приміщення під потреби закладу харчування, виявився доволі затратним – близько 500 тисяч гривень. Отримавши перший транш гранту в жовтні минулого року, відкрити кафе змогли вже 20 лютого цього року. Це явно не був сезон, але мариупольці впоралися.

За умовами гранту, проект передбачає працевлаштування п'яти людей. Окрім рідних, які робили все на старті, тепер тут також працюють наймані працівники. З розробкою меню допомагали знайомі ресторатори, які спеціально приїхали на два тижні, щоб

ВЕТЕРАНСЬКИЙ БІЗНЕС – ЦЕ РЕАЛЬНІСТЬ

навчити команду. В кафе готують сніданки, супи, гарніри – тільки бургерів тут 12 видів, і меню постійно оновлюється.

«ДОМАХА»: БІЛЬ МАРІУПОЛЯ ТА СИЛА ВЕТЕРАНІВ

Назва «Домаха» для родинної справи з'явилась не відразу. Міркували над різними варіантами, але то все не чіпляло.

– Оскільки вся родина з Маріуполя, нам важливо було в ідею проекту вкласти ще й історичну складову, пов'язану із нашим регіоном, та провести паралель з подіями сучасності. Тому обрали назву «Домаха», – пояснює Євген. У цього слова кілька значень.

По-перше, домаха – це легендарна старовинна зброя козацьких часів. По-друге, так називався запорозький форпост на березі Азовського моря, де нині знаходиться Маріуполь. Він був центром Кальміуської паланки та знаходився у гирлі річки Кальміус на місці, де вона впадає в Азовське море. На старих планах Маріуполя правий рукав Кальміусу називали Домахою, через нього був навіть місток. А в самому місті була вулиця Домаха.

Отже, назва «Домаха» одразу сподобалася – вона сильна, має своє коріння і міцно пов'язана з Маріуполем, що надзвичайно важливо для родини, яка втратила дім.

Першими клієнтами кафе, як це часто буває у новому бізнесі, стали друзі та знайомі. Поступово про кафе почали дізнаватися місцеві жителі. Конкуренція, звісно, є, але тиску від неї мариупольці не відчувають, можливо, завдяки вдалому розташуванню та створеній тут атмосфері. Особливо радіють, коли до кафе заходять військові або ветерани. Для учасників бойових дій тут надають постійну знижку 20%. Нерідко пригощають хлопців, які потребують підтримки. І це не просто формальність, а прояв вдячності та поваги до захисників.

Прогнози на майбутнє пов'язані з розвитком: розширенням меню, вдосконаленням сервісу, а головне – активним використанням потенціалу вуличного майданчика, який планують активніше використовувати

для проведення музичних та інших заходів. Також підприємці готові брати участь у виїзних заходах, місцевих фестивалях та ярмарках.

Окрім підприємницької діяльності, «Домаха» має важливу соціальну складову. У рамках грантового проекту передбачена співпраця з реабілітаційними центрами для військових на Київщині. Плануються поїздки до таких центрів, де команда кафе пригощатиме захисників своїми стравами, а також організуватиме зустрічі з представниками Українського ветеранського фонду, щоб інформувати про можливість грантової підтримки. А своїм прикладом «Домаха» доводитиме, що адаптація в нове життя для ветеранів – це реальність. **CN**

Олена АКУЛОВА

ЦІКАВЕ

ОЛЕНА

Олена Гриша з 7-річною донькою Маргаритою виїхала з Курахового до Польщі в березні 2022 року. Оселилися вони в місті Пекарі-Шльонські Сілезького воєводства. За програмою підтримки українців, їх приїхала польська родина. Господарі на чотири місяці безоплатно надали окрему кімнату та харчування, а також допомогли з оформленням усіх документів, пошуком школи та роботи, а згодом і квартири в оренду.

– Навіть коли я знайшла роботу і винаймала квартиру, вони кілька місяців допомагали нам сплачувати комунальні послуги, – згадує Олена.

Всі українці, які приїжджають в Польщу, звертаються в місцеву адміністрацію за отриманням статусу PESEL UKR. Він дає право легально перебувати в країні, отримувати соціальну та медичну допомогу, влаштуватися на роботу, перетнути кордон.

Так сталося, що спочатку Олена знайшла роботу, потім – квартиру, а вже потім опанувала мову. Якби вона знала польську, працевлаштуватися не було б проблемою. Однак без знання мови Олену – вдома вона була вихователькою в дитячому садку – не хотіли брати навіть касиркою у супермаркеті.

Через чотири місяці після приїзду їй все ж таки вдалося влаштуватися у місцеву кав'ярню-пекарню, де вона спочатку працювала в нічні зміни – розкладала товар, продавала випічку та каву, прибирала та мила. В цій же кав'ярні минулого року Олена почала працювати пекарем. За годину роботи жінка отримує 24-26 злотих (1 злотий – трохи більше 11 гривень, – прим. ред.).

Якщо маєш заробіток, знайти житло в оренду нескладно. Однак, за місцевим законодавством, власник квартири не має права виселити батьків з неповнолітніми дітьми. Тому, якщо немає кому поручитися, то власники квартири можуть відмовити родині з дітьми.

– Родина, в якій ми жили спочатку, уклала угоду про оренду разом зі мною. У документі вона зобов'язувалася у випадку, якщо я не сплачуватиму, прийняти мене жити до себе. Тільки тоді власник погодився здати нам житло.

Наразі Олена разом з донькою винаймає однокімнатну квартиру площею 20 квадратних метрів, сплачує за неї 1 000 злотих – близько третини зарплати. Частина комунальних платежів входить в цю суму, але світло додатково коштує 200 злотих.

Щодо соціальної допомоги. По приїзду Олені видали разову грошову допомогу – 300 злотих, і далі вона щомісяця отримує 800 злотих на дитину. Вже рік діє законодавча норма, за якою умовою для отримання такої

Через повномасштабне вторгнення двом жінкам з маленькими дітьми довелося виїхати з Донеччини до Польщі та кардинально змінити життя. Вихователька дитячого садочка стала пекарем у кав'ярні, а багатодітна мама почала знімати відео для TikTok та Instagram. Скільки в Польщі коштують пологи та видалення зуба, чого не купиш на місцевих ринках та для чого в польських містечка стоять контейнери для попелу, Олена Гриша та Валерія Якимова розповіли журналістці «Схід NOW».

УКРАЇНКИ В ПОЛЬЩІ

Олена Гриша

допомоги є відвідування школи або садочку. Також обов'язковим для дітей з України є відвідування в школі додаткових занять з польської мови п'ять годин на тиждень. Наразі Маргарита вже спілкується без акценту, багато читає.

У Олені ж не було часу на безоплатні мовні курси, тож вона навчалася польської за допомоги доньки й на роботі, комунікуючи з колегами та відвідувачами.

– Опанувати мову допоміг... касовий апарат, на якому друкувала чеки, та курси з англійської, які я закінчила ще в Україні. Багато людей, особливо молодь, вільно говорить англійською, і це перший час допомагало у спілкуванні з місцевими.

Усіх школярів в навчальних закладах годують обідами, за які батьки сплачують 115 злотих на

місяць. При школах працюють безоплатні гуртки, однак є і платні секції. Маргарита відвідує танцювальний гурток, який коштує 90 злотих на місяць.

У Польщі шестибальна система оцінювання, а навчальна програма простіша, ніж в Україні. Дітей тут не прийнято критикувати за оцінки, навіть три бали вважають гарним результатом.

Для українців, які мають PESEL UKR, діє програма медичного страхування: більшість консультацій лікарів безкоштовна, за деякі ліки сплачують лише 10% вартості. Однак послуги стоматологів недешеві: за видалення зуба Олені довелося сплатити 350 злотих.

Ціни на продукти в Польщі та Україні приблизно однакові. Нещодавно Олена навідувала батьків, які живуть в Черкаській області, тож мала змогу порівняти. Проте на ринках у Польщі неможливо побачити домашнє молоко чи овочі з городу.

– Тут продають парникові помідори, фрукти з Іспанії, але не купиш домашню курку чи картоплю «циганку». Складно знайти смачну рибу та оселедець, морозиво, як в Україні.

Як і в інших країнах Європи, в Польщі сортують сміття. Крім баків для паперу, пластику, скла, є контейнери для попелу – в деяких старих будинках немає електричного опалення, тож господарі розпалюють каміни, а попіл викидають.

Поляки різні, й насамперед це стосується ставлення до війни в Україні, каже Олена.

– Є такі, хто плаче, коли чує розповіді українців про поранених та вбитих військових і цивільних, клянуть путіна, росіян. А є люди, які не цікавляться цим і живуть власним життям.

ВАЛЕРІЯ

Валерія Якимова більше трьох років живе в польському курортному містечку Віслі в Шльонському воєводстві. 2014-го року вона виїхала з рідної Красногорівки до Курахового, народила там двох доньок, а в березні 2022 року на 12-му тижні вагітності разом із доньками та мамою вирішила переїхати

Валерія Якимова

війну в Польщі. Валерія дуже сумує за домом і планує обов'язково повернутися в Україну.

До речі, евакуювалася вона без закордонного паспорту. Наразі ті, хто виїздить в Польщу чи в будь-яку іншу країну, повинні його мати.

Родина Валерії недовго мешкала в центрі тимчасового розміщення біженців, а потім знайомий знайшов людей, які пустили їх у власний будинок. А в серпні, от-

римавши статус тимчасового захисту PESEL UKR, жінка народжувала в місцевій лікарні сина.

– Післяпологова палата облаштована кнопкою, можна викликати медсестру, яка без питань допоможе скупати, погодувати, вдягнути дитину. За консультації, прийоми в лікарів та пологи сплачувати їй не довелося. Жодного злогого в лікарні, де ми із сином перебували три дні, я не залишила, – розповідає Валерія.

Наразі вона не працює, бо перебуває у декретній відпустці. На кожну дитину отримує від держави щомісячні виплати. Крім того, багатодітна родина має картку, яка надає знижки при купівлі певних товарів – одягу, продуктів.

Мову Валерія вивчала разом з доньками, які швидко опанували польську і розмовляють без акценту.

– Я допомагала їм з домашнім завданням, разом з ними писала та читала, тож навчилася. Крім того, спілкувалася із сусідами, перекладала пісні.

Минулого року Валерія завела власний блог. Основні ідеї її відео – жінки мають право, так само, як і чоловіки, реалізуватися в професійній сфері та жити в родині, де немає фізичного, психологічного, економічного насильства.

– Це для мене свого роду терапія. Крім того, в суспільстві існують шаблони стосовно жінок, які я хочу зруйнувати. От, наприклад, в Україні частіше в декретну відпустку йдуть жінки, і це вважається сталою нормою. А в Польщі всім чоловікам, у яких народилася дитина, надають 30 днів декретної відпустки, які вони мають використати.

Наразі в багатодітній блогерки вже 2,5 тисячі підписників в TikTok та Instagram. Більшість

із них – українки. У творчості Валерію надихають Оксана Забужко, Ема Антонюк та Тетяна Микитенко. Нещодавно вона зняла кілька відео з українськими виробниками кави та сфери б'юті-індустрії. В майбутньому жінка планує монетизувати своє захоплення, бо творчість має приносити не лише задоволення, а й кошти.

Поєднувати блогерство з вихованням трьох дітей доволі складно, доводиться монтувати вночі, а знімати тоді, коли діти в школі чи граються.

Валерія намагається не пропускати жодної акції на підтримку України.

– На такі акції приходять українці, в багатьох з яких рідні в полоні або отримали поранення. В цьому нас активно підтримують польські активісти та волонтери.

Тим, хто планує через війну переїхати до Польщі, Валерія радить набратися терпіння й не боятися просити про допомогу.

– Легко не буде, але українці сильні та швидко адаптуються. **CN**

НАДИХАЮЧЕ

ОДИНАДЦЯТЬ
РОКІВ ТОМУ...

Донецький залізничний вокзал, з якого у червні 2014 року Лариса з сім'єю їхала в невідомість, дотепер стоїть у неї перед очима. З розрізнених картинок складаються спогади, які наче вже й далекі, але досі болючі. Люди, що тримають у руках рюкзаки та валізки, в які поспіхом зібране ціле життя... Веселі папути, що у великій клітці везе студентка медінституту, котра пошепки розповідає про переповнені морги лікарень з тілами «ополченців»... Чомусь «Прощання слов'янки», яке лунає, коли потяг подають на перон...

– Ми довго тягнули з від'їздом. Чоловік наполягав, бо небезпечно, але син закінчував школу і ми хотіли, щоб у нього все ж був випускний, – згадує пані Лариса. – Він мав вступати в Донецький політех, який свого часу закінчила і я, але реальність виявилася іншою. Вступав та навчався він вже у Києві.

Сама Лариса у журналістику прийшла майже випадково: після роботи за розподіленням на вугільному виробництві в Кіровському повернулася до Донецька та знайшла роботу у всеукраїнському друкованому виданні «Енергозбереження».

– Мене запросили туди для редагування текстів, згодом довелось навчитися поліграфічної справи, щоб займатися ще й дизайном та версткою. А потім редактор попросив щось написати самій. Почала з елементарних компіляцій, але вже скоро записувала інтерв'ю та створювала тексти вже близької для мене тематики.

ЖИТТЯ НОВЕ –
ТЕМАТИКА ТА Ж САМА

– Моє перше місце роботи у новому житті в Києві – журнал «Термінал», щотижневий бюлетень огляду енергетичних ринків, пов'язаний також з тематикою енергоефективності. А останні чотири роки я працюю на інформаційно-аналітичному порталі «Українська енергетика». І знов не зраджує улюбленій темі: відновлювана енергетика, зелена економіка, протидія та адаптація до змін клімату, декарбонізація.

2022 року родина пані Лариси не виїжджала з Києва, де вони на той момент встигли купити житло. Але за кордон виїхала невістка з маленьким онуком.

– А ми усі тут, я інколи на канікули забираю онука до Києва, але повертати його поки що не ризикуємо, – каже жінка.

Здавалося б, під час великої війни теми, пов'язані з довгостроковими проектами та модернізацією, могли б відсунути на другий план. Але Лариса Білозерова стверджує, що цікавість до зеленої енергетики, енергонезалежності та автономності, навпаки збільшилася.

– Під час блекаутів люди знімали маленькі акумулятори зі своїх велосипедів, щоб зарядити телефон чи просто підсвітити темряву. В такій ситуації будь-яке альтернативне джерело енергії ставало порятунком – у побуті чи на виробництві. А ще ми порхували, скільки коштує кіловат енергії з генератора – до 35 гривень. І це в рази більше, ніж «зелений» тариф, наприклад.

Лариса Білозерова вирішила, що настав час не просто писати про «зелену» енергетику, а й навчитися власноруч монтувати й встановлювати фотоелектричні панелі та станції. Жінка, яка з 2014 року живе у столиці, бачить себе у ролі монтувальниці сонячних станцій, бо впевнена – це перспективна та актуальна професія, яка не обмежується статтю чи віком.

ЧИ БАЧИТЕ
ВИ СЕБЕ
НА ДАХУ?

Як журналістка з Донецька
опановує чоловічу професію

Тому, зазначає фахівчиня, зараз підприємства дуже активно встановлюють панелі, батареї та станції: по-перше, це значно дешевше, ніж купувати у держави електрику за комерційним тарифом, а по-друге, сонце та вітер є завжди та всюди, незалежно від ситуації навколо та дій країни-агресора.

БАГАТО ПРОФЕСІЙ
СТАНУТЬ ЗВИЧНИМИ
ДЛЯ ЖІНОК

Опанувати навички монтування сонячних станцій Ларису спонукало кілька причин. По-перше, ця спеціальність має неабиякий попит: сайти з пошуку робітників рясніють відповідними вакансіями. А по-друге, професії, які раніше асоціювалися виключно з чоловіками, стають універсальними.

– Багато фахівців зараз захищають Україну зі зброєю в руках, тому відчувається певний дефіцит кадрів. І жінки охоче опановують нові для них сфери. Наприклад, одна моя знайома зараз навчається на водія екскаватора. Думаю, ця тенденція поширюватиметься в нашому суспільстві – й через реалії війни, й через бажання жінок бути фінансово незалежними.

Спочатку Лариса хотіла податися на курс, де навчали проектуванню сонячних станцій: вона мала освіту та певний досвід, який набула у проектному бюро на вугільному виробництві. Але

не підійшла за територіальним критерієм: у програму набирали жінок із заходу та півдня країни.

– Почитавши мою анкету, організатори порадили податися на інший проект – від громадської організації «Екодія»: там приймали на перекваліфікацію ветеранів та переселенців. Так я потрапила у список 30-ти учасників, серед яких як жінки, так і чоловіки.

СКЛАДНО, АЛЕ ЦІКАВО

Онлайн-навчання від компанії «Атмосфера» складалося з 12-ти навчальних модулів: 60 відеоуроків та тестові завдання до кожного модуля.

– Нам сказали, що для подальшого практичного навчання відберуть учасників, які швидше за усіх пройдуть курс та наберуть більший відсоток балів. Перші модулі були описові та досить легкі: що таке взагалі відновлювана енергетика, які бувають сонячні станції, чим відрізняються мережеві, гібридні й автономні. А от у наступних пояснювали, який набір обладнання треба обирати на кожен вид станцій, щоб вони працювали максимально ефективно.

Найважчими, але й найцікавішими для Лариси виявилися

отриману чітку відповідь вписати у тест. До деяких завдань я поверталася кілька разів і працювала тижнями.

За свої зусилля Лариса була нагороджена відмінним результатом: вона стала шостою з десяти найкращих учнів. І тепер чекає на практичні заняття, які заплановані наприкінці місяця. Для себе вона вирішила обов'язково попрацювати після навчання – підбирати обладнання, монтувати та підключати сонячні станції.

– Я вже знаю, що під час монтажу невеликої дахової станції зазвичай працює бригада з трьох-чотирьох людей: хтось готує складові станції та підключає обладнання внизу, хтось піднімає сонячні модулі, а когось закріплюють на даху

для монтування конструкції під панелі та з'єднання їх між собою. Сучасні панелі важать під 30 кілограмів, і це той ще виклик. Тому треба додатково подбати про свою спину. Але чи бачу я себе на даху? Авжеж!

Журналістка не могла не поцікавитися думками колежанок, які вирішили опанувати таку незвичну професію. І зізнається, що вражена вмотивованістю та наполегливістю, яку демонструють більшість з них.

– Як на мене, ці нові компетенції підвищать затребуваність жінок, особливо тих, хто був змушений починати нове життя через війну. У який регіон вони б не поїхали, ці навички допоможуть їм знайти роботу та отримати матеріальну незалежність. **СН**

Єлизавета ГОНЧАРОВА

НАДИХАЮЧЕ

Підприємниця Марина Хрипунова вже двічі залишала домівку. Спочатку 2014 року – в Горлівці, потім 2022-го – в Краматорську. Виїжджаючи з Краматорська, вона забрала з собою швейні машинки – те, що приносило їй дохід останні роки та дозволило розвиватися на новому місці.

Марина Хрипунова

Евакуаційний потяг з Донецьчини прямував до Львова, але це місто було надто дорогим для Марини в плані грошей. Тож вона обрала сусідню Івано-Франківську область. Перші дні не вдома пішли на адаптацію та роздуми, чим на новому місці вона може бути корисною людям.

Як облаштувалася на Прикарпатті, вирішила застосувати своє вміння шити, щоб навчити місцевих жінок та переселенок. Свого часу, коли вперше стала переселенкою, вона й сама потребувала такого навчання, адже вміння шити дозволяє заробляти гроші, не виходячи з квартири.

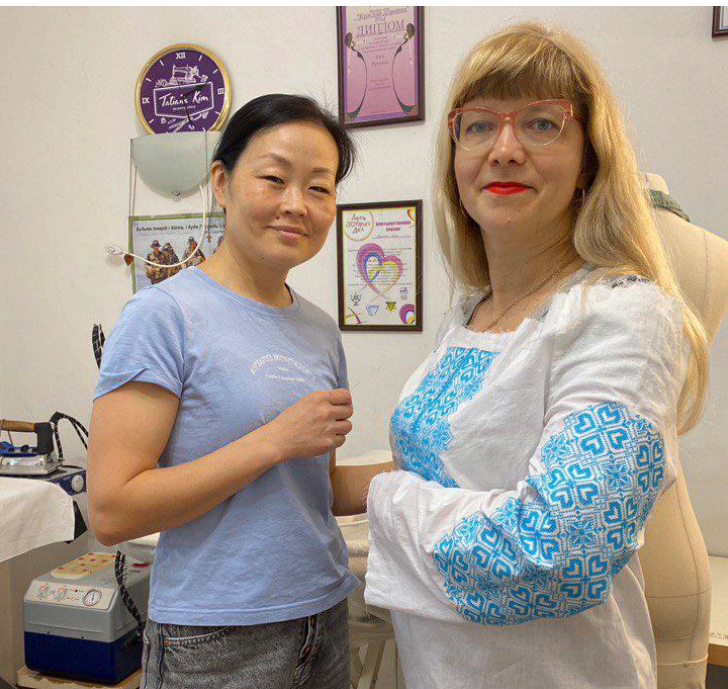
– Я написала грантову заявку на втілення соціального проекту, яку підтримала громадська організація «ДОМ 4824» з Івано-Франківська. Для курсів шиття вони надали мені невелику швейну машинку, аби її зручно було носити з одного простору в інший, та матеріали – тканину. Я зробила анонс у соціальних мережах, запросила охочих, і охочі відгукнулися, – говорить Марина.

На заняття «Дружне коло «Хочу шити», що тривали понад пів року, жінки приходили з різною метою. Одні – навчатися шити з нуля, інші – розвинути наявні навички шиття чи крою, хтось просто прагнув відремонтувати свої речі.

Загалом Марина провела 12 майстер-класів, які збиралися у різних громадських приміщеннях – у музеї, бібліотеці тощо. На них приходило до десяти учасниць, приносили дитячі речі для ремонту, шили косметички, екторбинки, панамки та інші нескладні речі. Марина ретельно готувалася до кожного заняття: розробляла лекала, складала план, аби пояснити і допомогти кожній учасниці.

– Мені було цікаво, щоб жінки спробували свої сили. Купити машинку – для багатьох сьогодні дорого, тож спочатку відвідувачки хотіли переконатися, що їм сподобається шити. Були ще люди, які просто хотіли поспілкуватися, адже опинилися у чужому для них місці. Вони потребу-

СПРОБУВАТИ СИЛИ НА ФРАНКІВЩИНІ

вали соціалізації, певних знайомств. На одному з занять учасниця сказала, що мої курси так її надихнули, що вона

тепер хоче забрати свою машинку з Харкова. Мені стало тепло від цих слів – значить, я зробила щось корисне.

Зараз, після завершення цього проекту, вона шукає приміщення, яке б підходило для проведення майстер-класів. У цьому просторі планує розмістити швейне приладдя й продовжити навчати охочих швейній справі.

Вдома у Марини була ятка на ринку, де вона продавала свою продукцію та приймала замовлення. У її добірці була постільна білизна, іграшкові м'які коти-саймони для автомобілів та інші вироби, прикрашені вишивкою. Тепер підприємниця опановує створення вишиванок. Першу вишиванку – для себе – вона вже пошила, надалі планує виготовляти на замовлення.

– Зараз дуже багато виробників вишитого одягу, але мене це не лякає. Я маю напрацьовану базу клієнтів, які кілька років замовляють у мене постільну білизну, рушники та домашній текстиль.

Якщо я запропоную ще й вишиванки, матиму додаткову перевагу, адже розширю свій асортимент.

Також Марина вирішила навчатися тренерській роботі, аби у своїй громаді проводити заходи з жіночого лідерства, побудови особистих кордонів, протидії насильству.

– Спілкування з людьми завжди додає мені сил, тож я вирішила поєднати корисне з приємним. Я бачила, наскільки під час війни тренінги потрібні людям: щоразу збиралися групи послухати, подискутувати, поділитися досвідом. Це сприяє як згуртуванню громади, так і налагодженню нової комунікації переселенців з місцевими.

А ще Марина Хрипунова вірить, що попри виклики важких часів у житті є можливість, варто лише відкрити для них очі і серце. **CN**

Наталка СТЕПОВА

СМАЧНЕ

Цій страві понад два століття. Вона навіть згадувалася в «Енеїді» Котляревського, серед ласощів на столі царя Латина. Назва походить від слова «шарпати» – рвати на шматки. А взагалі-то це традиційна українська запіканка. Зазвичай вона готувалася з тарані або чабака, а для святкових частувань брали судака. Спробуймо і ми спекти бабу-шарпанину.

БАБА-ШАРПАНИНА

ЩО ТРЕБА:

- ◆ судак (або інша прісноводна риба) – 1 кг
- ◆ пшеничне борошно – 1 склянка
- ◆ олія для смаження – 2,5 ст. л.
- ◆ цибуля – 2 шт.
- ◆ рибний бульйон – ½ склянки
- ◆ сіль, перець – за смаком

ЯК ГОТУВАТИ:

1. Рибу чистимо, промиваємо, заливаємо водою. Додаємо солі і варимо пів години після закипання. Потім виймаємо рибу з бульйону,

даємо охолонути, відділяємо від кісток і шарпаємо на шматки.

2. Цибулю ріжемо на дрібні кубики й підсмажуємо на олії.

3. У рибний бульйон додаємо борошно та вимішуємо тісто – за консистенцією воно має нагадувати рідку кашу. Додаємо цибулю разом із олією та ще раз все перемішуємо.

4. Пошматовану рибу кладемо на змащену олією пательню, заливаємо тістом, перчимо і ставимо в духовку.

5. Випікаємо близько 40 хвилин за температури 180 градусів. Подаємо, як набухне.

ПІДТРИМУЄМО ЗСУ – ДОПОМАГАЄМО СОБІ!

ІВАН UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»
Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим